

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ,
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΤΕΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σκοπός της Περιβαλλοντικής Αγωγής

Σκοπός:

Καλλιέργεια της φιλοπεριβαλλοντικής σκέψης και της φιλοπεριβαλλοντικής συνείδησης

- ▶ **Φιλοπεριβαλλοντική σκέψη:** αφορά την κατανόηση των περιβαλλοντικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ
- ▶ **Φιλοπεριβαλλοντική συνείδηση:** αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον.

Στάσεις

Οι στάσεις αντιπροσωπεύουν την αντίληψη των κοινωνικών φαινομένων από την πλευρά του ανθρώπου.

Στοιχείο της σταθερότητας

Οι στάσεις μας είναι σταθερές και αντιστέκονται στην αλλαγή.

Στοιχείο της Μάθησης

Οι στάσεις μαθαίνονται από το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον. Δηλαδή, τόσο η εκμάθηση των στάσεων, όσο και η αλλαγή των στάσεων εξηγούνται με βάση διάφορες θεωρίες της μάθησης.

Στάσεις

Ορισμός της στάσης: με τη χρήση της έννοιας «στάση» προς κάποιο αντικείμενο, κάποια ιδέα ή κάποιο πρόσωπο, εννοείται ένα διαρκές σύστημα με *γνωστικό στοιχείο, συναισθηματικό στοιχείο*, και τέλος, με κάποια τάση προς την έκφραση συμπεριφοράς.

Η έννοια «στάση» είναι τρισδιάστατη.

Αποτελείτε από:

- (1) το *γνωστικό στοιχείο*,
- (2) το *συναισθηματικό στοιχείο* και
- (3) τη *συμπεριφορά* του ατόμου.

Στάσεις και Αξίες

Ορισμός της «αξίας»: Η «αξία» είναι μια σαφής ή υπονοούμενη σύλληψη του *επιθυμητού*, χαρακτηριστική ενός ατόμου ή κάποιας ομάδας, και η οποία επηρεάζει την επιλογή προτύπων, μέσων, και δράσεων που υπάρχουν στην κοινωνία.

Ειδοποιός διαφορά με στάσεις: το *επιθυμητό*

Το αξιοκρατικό σύστημα αναφέρεται σε κανόνες που υποδεικνύουν την επιθυμητή συμπεριφορά της κοινωνίας. Αντιθέτως, οι στάσεις δεν περιέχουν το βαθιά ριζωμένο στην επιθυμητή συμπεριφορά της κοινωνίας στοιχείο, που χαρακτηρίζει τις αξίες.

Γνωστική Διάσταση των Στάσεων

Η γνωστική διάσταση των στάσεων αναφέρεται στις γνωστικές λειτουργίες που χαρακτηρίζουν την ανθρώπινη νοημοσύνη.

Η αντίληψη του ανθρώπου δεν περιορίζεται στην αντίληψη μεμονωμένων ερεθισμάτων. Αντιθέτως, οργανώνει τα ερεθίσματα, κατηγοριοποιεί τα ίδια ερεθίσματα σε ενιαία σύνολα.

Το γνωστικό στοιχείο των στάσεων, αναφέρεται κυρίως στην ανθρώπινη νοερή δυνατότητα να αντιλαμβάνεται και να κατηγοριοποιεί σαν ενιαία, όμοια αντικείμενα και αφηρημένες έννοιες.

Συναισθηματική Διάσταση των Στάσεων

Η κάθε στάση ενδέχεται να διεγείρει θετικά, ουδέτερα, ή αρνητικά συναισθήματα στο άτομο.

Στάσεις ενδέχεται να δημιουργήσουν αντικρουόμενα συναισθήματα.

Η συναισθηματική διάσταση των στάσεων είναι αποτέλεσμα της μάθησης - δηλαδή η συναισθηματική αντίδραση έχει συνδεθεί με τη στάση κάτω από συνθήκες ενίσχυσης, ή κάτω από την επίδραση κάποιας κοινωνικής παραμέτρου.

Ως συναισθηματική αντίδραση εννοείται, τόσο η συνειδητοποίηση και η περιγραφή της συναισθηματικής κατάστασης από το ίδιο το άτομο, όσο και η μέτρηση των αντιδράσεων του αυτόνομου νευρικού συστήματος.

Τάση Συμπεριφοράς της Στάσης

Η *τάση συμπεριφοράς* του ατόμου, βρίσκεται σε άμεση σχέση με τους κανόνες συμπεριφοράς της κοινωνίας - δηλαδή τους προσδιορισμένους από την κοινωνία κανόνες της πρέπουσας συμπεριφοράς.

Μεταξύ στάσεων και συμπεριφοράς μεσολαβούν:

- (1) τα χαρακτηριστικά του ατόμου και
- (2) οι συνθήκες κάτω από τις οποίες βρίσκεται το άτομο.

Κεντρικότητα Στάσεων - Εγωκεντρικότητα

Ορισμένες στάσεις είναι πιο κεντρικές, πιο ουσιαστικές, πιο βαθιά ριζωμένες στο εγώ του ανθρώπου.

Οι στάσεις «είμαι άνδρας» ή «είμαι Έλληνας», είναι πιο κεντρικές για εμένα ως άτομο, επειδή αφενός η κοινωνία μπορεί να επιβεβαιώσει την εγκυρότητα της στάσης, και αφετέρου, το ίδιο το άτομο θεωρεί ότι οι στάσεις αυτές ουσιώδεις για το ίδιο.

Οι δύο στάσεις είναι στενά συνδεδεμένες με το εγώ του ατόμου, με αποτέλεσμα,

(α) να ταυτίζεται ολοκληρωτικά με τις στάσεις του, και
(β) να υπερασπίζεται με πάθος τις στάσεις του, όταν κάποιος του τις αμφισβητεί.

Επίπεδο Αφοσίωσης του Ατόμου στην Στάση

Καθοριστικό ρόλο στην αντίσταση για αλλαγή παίζει
(1) ο βαθμός αφοσίωσης του ατόμου προς τη στάση,
και
(2) ο βαθμός εμπέδωσης της στάσης.

Παράμετροι που το προσδιορίζουν επίπεδο αφοσίωσης του ατόμου στη στάση:

1. Οι ενέργειες, η εκδηλωμένη συμπεριφορά του ατόμου στη στάση. Εάν κάποιος αγοράσει κάποιο σπίτι, η ενέργεια αυτή τον δεσμεύει να υποστηρίξει τη στάση του ότι το σπίτι είναι ωραίο, ότι εκπλήρωσε το όνειρο της ζωής του.
2. Η εκφραζόμενη άποψη για κάποια τοποθέτηση δεσμεύει το άτομο να την υποστηρίξει.

Επίπεδο Αφοσίωσης του Ατόμου στη Στάση

3. Όταν το άτομο διαμορφώνει εκούσια κάποια στάση, τότε είναι περισσότερο αφοσιωμένο στην υποστήριξη της απ' όσο θα ήταν, εάν υιοθετούσε μια στάση κάτω από την έμμεση ή άμεση επιρροή της ομάδας του.
4. Το επίπεδο της αφοσίωσης του ατόμου στη στάση του βρίσκεται σε στενή συνάρτηση με το πόσο στενά συνδεδεμένη είναι η στάση του με το αξιοκρατικό του σύστημα, με την καθημερινή συμπεριφορά, με τις υπόλοιπες συνήθειές του, κλπ.

Η ενδεχόμενη αλλαγή μιας στενά ριζωμένης στο ολικό αξιοκρατικό σύστημα στάσης, θα απαιτούσε την αλλαγή όλου του συστήματος.

Μορφές Αντίστασης στην Αλλαγή Στάσεων

1. *Χρήση των λογικών επιχειρημάτων.* Το άτομο προσπαθεί να προσκομίσει λογικά επιχειρήματα με σκοπό να αντισταθεί στην προσπάθεια αλλαγής των στάσεών του.
2. *Προσπάθεια εξευτελισμού ή εξύβρισης ή μείωσης του κύρους της πηγής.*
3. Άλλη τακτική αντίστασης, είναι η χρήση των *μηχανισμών άμυνας του εγώ.* Όταν το μήνυμα είναι γνωστικά ασύμφωνο με τη στάση του, τότε ο στόχος ενδέχεται να χρησιμοποιήσει ασυνείδητα τους μηχανισμούς άμυνας, οι οποίοι θα μειώσουν το προερχόμενο από τη γνωστική ασυμφωνία άγχος: *Εκλογίκευση.*

Μορφές Αντίστασης στην Αλλαγή Στάσεων

4. **Να διαστρεβλώνει το μήνυμα.** Το φαινόμενο αυτό είναι ασυνείδητο. Βλέπουμε και ακούμε αυτό που θέλουμε. Το ίδιο ισχύει για την αντίληψη των μηνυμάτων.
5. **Κατηγορηματική απόρριψη.** Το άτομο απλώς απορρίπτει την προσπάθεια αλλαγής της στάσης του, χωρίς καμία αιτιολογία, χωρίς επιχειρηματολογία ή άλλη μορφή αντίστασης. «Έτσι θέλω», «δεν τα πιστεύω αυτά». Η παράλογη αυτή αντίσταση είναι πολύ χαρακτηριστική και δύσκολα ερμηνεύεται.

Πώς μπορεί ο στόχος να μάθει να αντιστέκεται στις προσπάθειες αλλαγής των στάσεων;

Η αντίστοιχη τακτική με εκείνη του δυναμώματος είναι να ενισχύσουμε τη στάση του στόχου, δίνοντάς του περισσότερα και πιο πειστικά επιχειρήματα για να αντικρούσει την προσπάθεια επιρροής από την πλευρά της πηγής.

Η αντίστοιχη τακτική με αυτήν του εμβολιασμού, συνίσταται στο να ενισχύσει κανείς την αντίσταση του στόχου, με μια *ασθενή επίθεση* στη στάση του.

Θεωρία Παραγωγικών Αιτιών

- Οι αξιολογήσεις και οι εξηγήσεις των συμπεριφορικών αποτελεσμάτων (τα παραγωγικά αίτια) είναι ένα από τα πιο ισχυρά γνωστικά εργαλεία που έχουμε διαθέσιμα για να κατανοήσουμε την κοινωνική πραγματικότητα.
- Εάν οι άνθρωποι απλά κατέγραφαν τα γεγονότα που προκλήθηκαν από την συμπεριφορά τους χωρίς να ξέρουν τι νόημα έχουν και γιατί προκλήθηκαν, θα σχηματίσουν την εντύπωση ότι δεν έχουν κατανοήσει αυτά τα γεγονότα.
- Για να κατανοήσουμε το «τι» συνέβη θέτουμε άμεσα την ερώτηση «γιατί» συνέβη. Κατανοούμε την ουσία μίας κατάστασης μέσα από την κατανόηση των παραγωγικών αιτιών της.
- Αυτό συμβαίνει ακόμα πιο έντονα με συμπεριφορές οι οποίες θεωρούνται επιτυχημένες ή αποτυχημένες, οι οποίες προκαλούν τον έπαινο ή τον ψόγο. (Γεώργας 1990)

Θεωρία Παραγωγικών Αιτιών ή Ψυχολογία του Αφελούς

- Haider (1958) θεωρία παραγωγικών αιτιών ή «ψυχολογία του αφελούς» (naïve psychology) Περιγράφει την τάση του μέσου ανθρώπου να εξηγήσει την συμπεριφορά του άλλου, να τον «ψυχολογήσει» χρησιμοποιώντας την κοινή λογική.
- Η θεωρία εξετάζει την λειτουργική θεωρία την οποία ακούσια χρησιμοποιεί ο καθένας μας για να ψυχολογήσει τους άλλους και να ερμηνεύσει το κοινωνικό περιβάλλον καθώς και τις εγγενείς γνωσιακές μεροληψίες, τις ιδιαιτερότητες στον τρόπο σκέψης του ανθρώπου από τις οποίες προκύπτουν αυτές οι θεωρήσεις.

Θεωρία Παραγωγικών Αιτιών ή

Ψυχολογία του Αφελούς

➤ Σύμφωνα με τον Haider (1958) τάση του ανθρώπου για φαινομενολογική ερμηνεία της αιτιότητας σχετίζεται με την ανθρώπινη οντολογία →

- A. με την έμφυτη ανάγκη να κατανοήσουμε τους νόμους οι οποίοι διέπουν τα φαινόμενα περιβάλλοντος ως προϋπόθεση για να
- B. Ελέγξουμε τα φαινόμενα αυτά.

Ανάγκη κατανόησης φυσικών φαινομένων για να τα προβλέψουμε και να τα διαχειριστούμε αποτελεσματικά. Το ίδιο ισχύει και για τα κοινωνικά φαινόμενα. Το ίδιο ισχύει και για τον «άλλο».

Σημαντικά δύο κριτήρια της αντίληψης: Συνοχή και Σταθερότητα

Συνοχή: Υπάρχει κάποια συνέπεια στην συμπεριφορά του άλλου και αυτή μπορεί να γίνει κατανοητή από εμάς.

Υπάρχει μία σταθερότητα στην συμπεριφορά κι έτσι μπορούμε να προβλέψουμε πως θα συμπεριφερθεί. (Γεώργας 1990)

Θεωρία Παραγωγικών Αιτιών ή Ψυχολογία του Αφελούς

Το αξίωμα του αμετάβλητου

Στην ανάλυση των παραγωγικών αιτιών της συμπεριφοράς χρησιμοποιούμε τις ίδιες γνωστικές διαδικασίες που χρησιμοποιεί ο επιστήμονας στην έρευνα, αλλά όχι συστηματικά:

1. Παρατηρούμε την συμπεριφορά του άλλου
2. Προσπαθούμε να ανάγουμε στις όμοιες εμπειρίες που υπάρχουν
3. Απορρίπτουμε περιστατικά που συνέβησαν μόνο μία φορά
4. Επισημαίνουμε όμοια περιστατικά
5. Καταλήγουμε στον εντοπισμό του πιο πιθανού αιτίου.

Οι κλασικές θεωρίες απόδοσης αιτιών αντιμετωπίζουν τον άνθρωπο ως ένα έλλογον και παρομοιάζουν τις διαδικασίες που ακολουθεί με αυτές ενός επιστήμονα. Στην πραγματικότητα ο άνθρωπος έχει στην διάθεσή του λίγο χρόνο και περιορισμένες πληροφορίες για να εξηγήσει γεγονότα και συμπεριφορές →

Μεροληψία ή Σφάλμα στην Απόδοση Αιτιότητας

➔ Τείνουν να χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό συγκεκριμένο είδος αποδόσεων αιτιότητας. Όταν μία κατά τα άλλα σωστή διαδικασία απόδοσης αιτιότητας χρησιμοποιείται υπερβολικά έχουμε το **φαινόμενο της μεροληψίας ή σφάλματος** στην απόδοση αιτιότητας.

Η θεωρία των παραγωγικών αιτιών ενδιαφέρεται περισσότερο για τις γνωστικές λειτουργίες που χαρακτηρίζουν την ανάλυση των παραγωγικών αιτιών της συμπεριφοράς (γνωσιακές μεροληψίες - **cognitive biases**) παρά για την ορθότητα των πορισμάτων στα οποία καταλήγει η ανάλυση.

Τυπολογία παραγωγικών αιτιών

- Η επιτυχία και η αποτυχία μπορούν να αποδοθούν είτε σε εσωτερικούς στο άτομο παράγοντες (όπως τα κίνητρα και οι ικανότητες) είτε σε εξωτερικούς - περιβαλλοντικούς παράγοντες (όπως το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον).

Παράδειγμα: Ερμηνεία της αποτυχίας στις εξετάσεις:

Εξωτερικός παράγοντας - Φυσικό Περιβάλλον: Η Μαρία διάβασε αλλά δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί γιατί είχε χαλάσει το κλιματιστικό στην τάξη κι έκανε πολύ ζέστη.

Εξωτερικός παράγοντας - κοινωνικό περιβάλλον: Είχε διαβάσει αλλά ο καθηγητής ήταν πολύ αυστηρός, τους έκοψε όλους.

Εσωτερικός παράγοντας - Ικανότητες: Δεν της κόβει της κοπέλας, απορώ πως μπήκε στο πανεπιστήμιο.

Εσωτερικός παράγοντας - κίνητρα: Άστα, άρχισε η Μαρία να τριγυρνάει και δεν ανοίγει βιβλίο

Τυπολογία παραγωγικών αιτιών

- Σχετικά με την χρονική υφή των παραγωγικών αιτιών, αυτά διακρίνονται σε μόνιμα ή «σταθερά» και σε μεταβαλλόμενα ή «ασταθή».

Τα σταθερά αίτια αφορούν συνήθως τα κίνητρα και τις ικανότητες που θεωρούμε ότι είναι σταθερά στοιχεία της προσωπικότητας: «φταίει ο χαρακτήρας του».

Τυπολογία παραγωγικών αιτιών

Μάθηση Στάσεων -

Συμπεριφοριστικές Θεωρίες

Οι συμπεριφοριστικές θεωρίες των στάσεων προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη μάθηση, τη διαμόρφωση των στάσεων, με βάση την επίδραση του περιβάλλοντος επάνω στο άτομο.

Οι θεωρίες της μάθησης, ορίζουν τη στάση ως μια απλή συνήθεια, διαμορφωμένη από το άμεσο περιβάλλον του ατόμου με βάση τις αρχές της μάθησης.

Οι κύριες έννοιες των θεωριών της μάθησης είναι:

η σύνδεση,

η ενίσχυση

η μίμηση.

Μάθηση Στάσεων -

Συμπεριφορικές Θεωρίες

Σύνδεση: όταν δύο ερεθίσματα βρίσκονται στον ίδιο χώρο - χρόνο, δημιουργείται στον οργανισμό ένας σύνδεσμος μεταξύ των δύο. Η σύνδεση ενός ερεθίσματος με μία αντίδραση μπορεί να επεκταθεί, εφόσον τα δύο ερεθίσματα ήδη συνδέονται, σε σύνδεση του δεύτερου ερεθίσματος με την αρχική αντίδραση.

Ο θεμέλιος λίθος της σύνδεσης μεταξύ ερεθίσματος και αντίδρασης επισφραγίζεται με την **ενίσχυση**. Η ενίσχυση, είτε έχει φυσιολογική μορφή, είτε έχει κοινωνική μορφή, είναι τελικά το αποφασιστικό στοιχείο που θα συνδέσει το ερέθισμα με την αντίδραση.

Μάθηση Στάσεων - Συμπεριφορικές Θεωρίες

A. Ερέθισμα

Δάσκαλος

Χαρακτηριστικά

+ καλός + όχι πιεστικός

+ υπόδειγμα

Αντίδραση

Στάση προς τον Δάσκαλο

Θαυμασμός, εκτίμηση

Τον παρακολουθώ

B. Ερέθισμα

Τσιγάρο

Χαρακτηριστικά

Ουδέτερο

Αντίδραση

Στάση προς το τσιγάρο

Κανείς, δεν καπνίζει

Μάθηση Στάσεων - Συμπεριφορικές Θεωρίες

Α. Ερέθισμα: Δάσκαλος

Χαρακτηριστικά: + Καλός, όμορφος, ήπιος

Σύνδεση

Σύνδεσμος

Μεταβίβαση

Β. Ερέθισμα: Τσιγάρο

Χαρακτηριστικά: + Καλό, όμορφο

Αντίδραση

Στάση

απέναντι

στο τσιγάρο

Όταν καπνίζεις
Το απολαμβάνεις
Σε θαυμάζουν
Σε εκτιμούν

Μάθηση Στάσεων - Συμπεριφορικές Θεωρίες

Η μιμητική μάθηση του Bandura.

Τα μικρά παιδιά μιμούνται τη συμπεριφορά και, κατ' επέκταση, τις στάσεις των γονιών που αντιπροσωπεύουν για αυτά, παραδείγματα προς μίμηση.

Η μιμητική μάθηση δεν χρειάζεται ενίσχυση. Οι στάσεις μαθαίνονται επειδή τα άτομα μιμούνται τις στάσεις των ατόμων που εκτιμούν.

Ο συμπεριφορισμός επικρίνεται, επειδή με το να παρουσιάζει την ανθρώπινη συμπεριφορά σαν μεμονωμένες συνδέσεις ερεθισμάτων - αντιδράσεων, υπεραπλουστεύει την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης ψυχοσύνθεσης.

Γνωστική Ασυμφωνία

Προσδιορισμός Γνωστικού Στοιχείου

Γνωστικό στοιχείο: Είναι οτιδήποτε μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο γνώσης για κάποιο άτομο.

Τα γνωστικά στοιχεία μπορεί να αφορούν:

1. Εμάς (μου αρέσει να τρώω μαύρο ψωμί)
2. Την συμπεριφορά μας (αγόρασα μαύρο ψωμί)
3. Το κοινωνικό περιβάλλον (Στους γονείς μου δεν αρέσει το μαύρο ψωμί)
4. Το φυσικό περιβάλλον (το βράδια κάνει κρύο)

Ερώτηση: Ποια είναι η σχέση ανάμεσα στα γνωστικά στοιχεία;

Ερώτηση: Ποιος είναι ο βαθμός εναρμόνισης που έχει το ένα με το άλλο;

Ερώτηση: Υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στα γνωστικά στοιχεία που συγκροτούν το κοινωνιογνωστικό μου πεδίο;

Γνωστική Ασυμφωνία

Προσδιορισμός Γνωστικού Στοιχείου

Θεωρία γνωστικής ασυμφωνίας: Το άτομο έχει την τάση να μειώνει την ασυμφωνία η οποία μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ δύο αντιφατικών μεταξύ τους γνωστικών στοιχείων. Η συνύπαρξη δύο τουλάχιστον γνωστικών στοιχείων που με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο δεν συμβιβάζονται μεταξύ τους (ασυμφωνία) ωθεί το άτομο να προσπαθήσει να τις κάνει μα συμβιβαστούν (μείωση ασυμφωνίας)

Θεωρίες γνωστικής ασυνέπειας

Κάποιες αλληλεπιδράσεις γνώσεων είναι δυνατό να έχουν τη δύναμη κινήτρου για τη συμπεριφορά.

Ιδιαίτερη κινητήρια ισχύ έχει η γνωστική ασυμφωνία (cognitive dissonance).

Γνωστική ασυμφωνία έχουμε, για παράδειγμα, όταν μία αρχή μας ή κάτι που πιστεύουμε, έρχεται σε αντίθεση με κάποια συμπεριφορά μας.

Θεωρίες γνωστικής ασυνέπειας

Στις περιπτώσεις γνωστικής ασυμφωνίας το άτομο έχει διάφορους τρόπους για να την επιλύσει, όπως διαστρέβλωση μνήμης για μία πληροφορία που επιφέρει γνωστική ασυμφωνία, ή εγκατάλειψη συμπεριφοράς που επιφέρει γνωστική ασυμφωνία, κλπ.

Όλες οι θεωρίες της γνωστικής συνέπειας υποστηρίζουν ότι το άτομο τείνει να συμπεριφέρεται με τέτοιο τρόπο ώστε οι ιδέες του να συμφωνούν με τις πράξεις του.

Θεωρία του Heider

Ο Heider ήταν Γκεστάλτ ψυχολόγος ο οποίος πίστευε ότι οι ίδιες αρχές που διέπουν την αντίληψη και τη μνήμη (οργανωτικές αρχές) καθορίζουν και τις κοινωνικές συνθήκες.

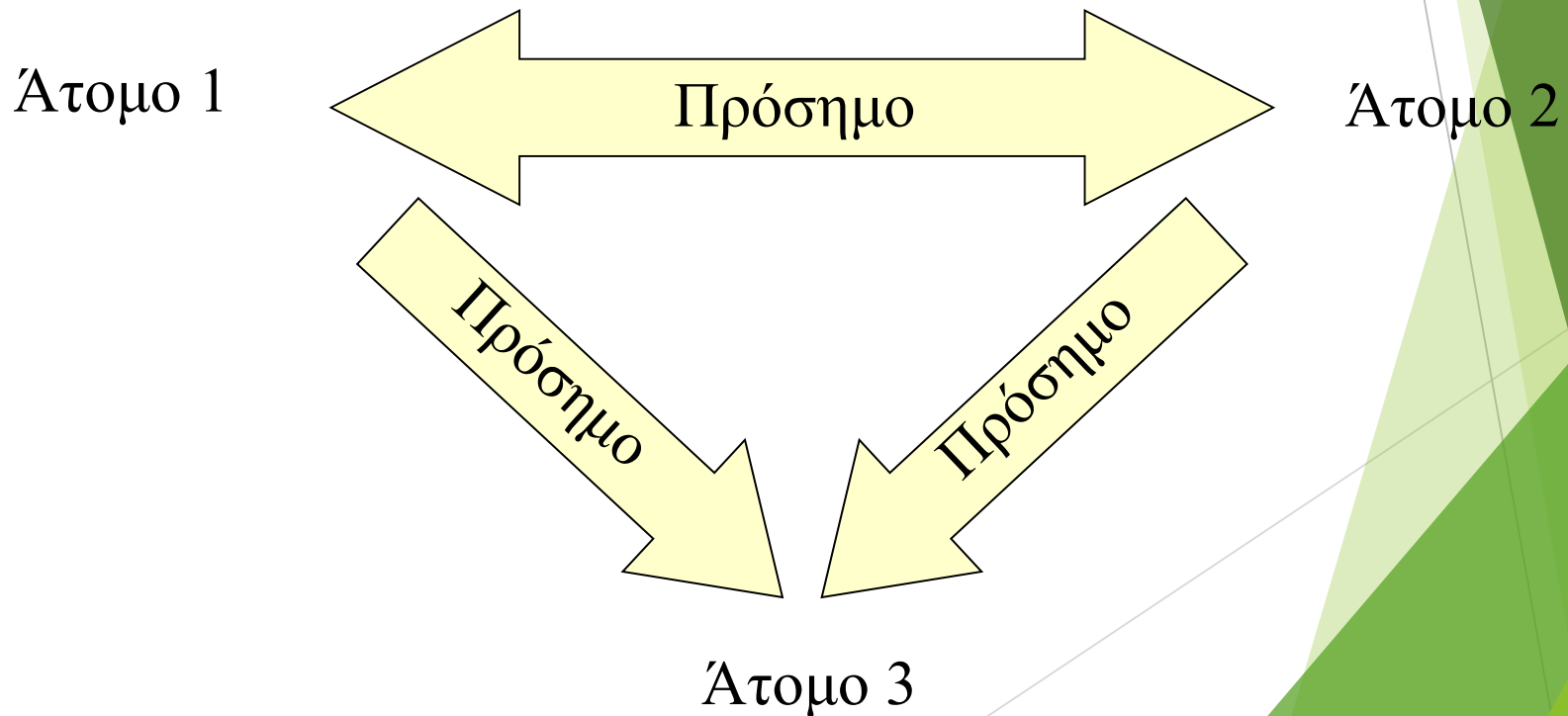
Η απλούστερη κοινωνική συνθήκη είναι αυτή που αφορά στη σχέση δύο ατόμων, και την στάση τους απέναντι σε ένα τρίτο άτομο ή ιδέα, κλπ.

Ανάλογα με το πρόσημο της σχέσης ανάμεσα στα δύο άτομα, και το πρόσημο των ιδεών τους για το τρίτο άτομο (θετικό ή αρνητικό), μπορούμε να διακρίνουμε σχέσεις που διέπονται είτε από γνωστική συμφωνία (ισορροπία) είτε από γνωστική ασυμφωνία.

Θεωρία του Heider

Εάν το γινόμενο των στάσεων όλων των παραγόντων είναι θετικό, τότε έχουμε ισορροπία, ενώ εάν είναι αρνητικό έχουμε γνωστική ασυμφωνία.

Θεωρία του Heider

Σε περιπτώσεις ασυμφωνίας το άτομο τείνει να αλλάξει το πρόσημο κάποιας σχέσης ώστε να αποκατασταθεί η ισορροπία.

Αν και το μοντέλο αυτό περιγράφει με ακρίβεια τις περιπτώσεις γνωστικής ασυμφωνίας, ωστόσο δεν προβλέπει την κατεύθυνση της αλλαγής της συμπεριφοράς.

A

- Ασυνέπεια
Στάσης /
Συμπεριφοράς

B

- Δημιουργία
ασυμφωνίας

Γ

- Αλλαγή
στάσεων

Δ

- Μείωση της
ασυμφωνίας

Γραμμικό μοντέλο

Θεωρία του Festinger

Ο Festinger υποστήριξε ότι έχουμε γνωστική ασυμφωνία όταν διατηρούμε δύο γνώσεις που είναι ασυνεπείς μεταξύ τους.

Οι καταστάσεις αυτές δημιουργούν άγχος στον οργανισμό και χρειάζεται να απαλειφθούν.

Ο οργανισμός μπορεί να εξαλείψει τη γνωστική ασυμφωνία με τρεις τρόπους:

A. να αλλάξει τα στοιχεία της δυσαρμονίας

B. να προσθέσει νέα στοιχεία που δίνουν βάρος στη μία ή την άλλη άποψη

Γ. να μειώσει τη σημασία των στοιχείων που δημιουργούν δυσαρμονία.

Θεωρία του Festinger

Παράδειγμα

Κάποιος καπνίζει αλλά ανησυχεί για τις επιπτώσεις στην υγεία του.

A. Κόβει το κάπνισμα (αφαίρεση στοιχείου σύγκρουσης)

B. Κάνει παρέα με μη καπνίζοντες (πρόσθεση στοιχείων που ωθεί στο κόψιμο του καπνίσματος) ή αναζητά περιπτώσεις καπνιστών με καλή υγεία (πρόσθεση στοιχείων που ωθεί στη συνέχιση του καπνίσματος)

Γ. Αμφισβήτηση ιατρικών δεδομένων (μείωση σημασίας στοιχείων δυσαρμονίας)

Θεωρία του Festinger

Η ένταση της δυσαρμονίας δεν είναι πάντοτε η ίδια και εξαρτάται από:

A. σπουδαιότητα γνώσεων που εμπλέκονται

B. ποσότητα γνώσεων που εμπλέκονται

Αυτό σημαίνει ότι όσο πιο απληροφόρητοι είμαστε για ένα αρνητικό για μας θέμα, τόσο λιγότερες είναι οι πιθανότητες ότι θα αντιδράσουμε σε αυτό.

Ασυμφωνία μετά τη λήψη απόφασης

Μία κατάσταση που είναι δυνατό να δημιουργήσει ασυμφωνία είναι η λήψη μιας απόφασης και η αποτίμησή της.

Μπορεί π.χ. να πάρουμε μία απόφαση μεταξύ θελκτικών και αρνητικών εναλλακτικών λύσεων. Σε περιπτώσεις σύγκρουσης, η θελκτικότητα ή η απωθητικότητα των λύσεων που παίρνουμε μεταβάλλεται.

Ζητήθηκε από τα υποκείμενα να κατατάξουν σε ελκυστικότητα διάφορες οικιακές συσκευές. Στη μία ομάδα δόθηκε η δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο εξίσου ελκυστικές συσκευές. Στη δεύτερη δόθηκαν μία ελκυστική και μία απωθητική. Τα υποκείμενα της πρώτης ομάδας άλλαξαν τις κρίσεις τους για τις συσκευές μετά τη λήψη της απόφασης.

Επιβεβλημένη σύμπλευση

Festinger & Carlsmith (1959)

Δύο ομάδες υποκειμένων εκτελούν ένα βαρετό πειραματικό έργο.

Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να πουν ψέματα σε άλλα υποκείμενα ότι το έργο ήταν πολύ ενδιαφέρον.

Στην πρώτη ομάδα δόθηκε 1 δολλάριο και στη δεύτερη 20.

Τα υποκείμενα της πρώτης ομάδας έδωσαν υψηλότερο βαθμό ενδιαφέροντος στο έργο από ότι τα υποκείμενα της δεύτερης ομάδας.

Αυτό σημαίνει ότι η συγκρουσιακή συμπεριφορά (ψέμα) δημιούργησε ασυμφωνία στην πρώτη ομάδα.

Έκθεση σε πληροφορίες

Όταν έχουμε πληροφορίες που συγκρούονται με τη στάση μας έχουμε ασυμφωνία.

Η αρχική μας τάση είναι να διατηρήσουμε τη στάση μας και να συγκεντρώσουμε πληροφορίες που να την υποστηρίζουν.

Όταν οι αντίθετες πληροφορίες είναι αδιάσειστες και πολλές, τότε τείνουμε να αλλάξουμε τη στάση μας εάν αυτό είναι εφικτό.

Όταν όμως ανήκουμε σε μία ομάδα που μοιράζεται τη στάση μας, είναι δυνατό να αντιδράσουμε στις αντικρουόμενες πληροφορίες με προσκόλληση στη στάση μας, όσο παράλογη και αν φαίνεται.

Από την Γνωστική Ασυμφωνία στο Αντιληπτικό Παραπέτασμα

Το άτομο προσπαθεί να αποφύγει καταστάσεις γνωστικής ασυμφωνίας, επειδή η γνωστική ασυμφωνία δημιουργεί ανισορροπίες και επακολουθεί ένταση στο γνωστικό σύστημα. Δηλαδή, το άτομο τείνει να αντιστέκεται σε προσπάθειες επηρεασμού των στάσεών του.

Αντιληπτικό παραπέτασμα (perceptual screen): Διανοητικός μηχανισμός κρατά μακριά απόψεις και αντιλήψεις που είναι αντίθετες προς αυτές που ήδη έχει το άτομο και που έχουν καθοριστεί από τα δημογραφικά του χαρακτηριστικά, καθώς και από τις ομάδες με τις οποίες έχει συνδεθεί.

Αντιληπτικό Παραπέτασμα

Το αντιληπτικό παραπέτασμα ενεργοποιείται με τον:

- (α) Μηχανισμό της επιλεκτικής έκθεσης στα μηνύματα, την τάση, δηλαδή, του ατόμου να εκτίθεται μόνο στα μηνύματα με τα οποία συμφωνεί και τα οποία ενισχύουν το διανοητικό του εποικοδόμημα,
- (β) Μηχανισμό της επιλεκτικής αντίληψης, της τάσης, δηλαδή, να αντιλαμβάνεται τις πληροφορίες έτσι ώστε να ταιριάζουν στο προϋπάρχον σύστημα πεποιθήσεων που έχει διαμορφώσει και
- (γ) Μηχανισμό επιλεκτικής συγκράτησης στη μνήμη μόνο των πληροφοριών αυτών που είναι συμβατές με το υπάρχον σύστημα πεποιθήσεων.